

BÖLÜM 7

KÜRESEL TEHDİT KORONAVİRÜS PANDEMİSİ (COVID-19): TÜRKİYEDEKİ MEVCUT DURUM

Ramazan KIRAÇ¹
Adil AYDOĞDU²
Ali GÖDE³

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte artık ülkeler birbirine bağlı olarak yaşamaktadır. Dün-yanın en uç yerindeki bir problem veya kriz, sadece o ülkeyi etkisi altına almayıp, tüm ülkeleri etkiler nitelikte olmuştur.

“Sağlık alanında ülke sınırlarının ortadan kalkması konusundaki en belirgin durum bulaşıcı hastalıkların sınır tanımından ülkeler arası yayılmasıdır. Nitelik bu durum yeni bir olgu değildir. Ulus ötesi bulaşıcı salgınla ilgili olarak ilk belgelenen olay 430 B.C'de Atena salgınlığıydı. Avrupa nüfusunun üçte birini öldüren 1347'deki Kara Ölüm, uluslararası ticaretin doğrudan yansımاسının da bir sonucuydu. Yeni olan olgu ise “mikrobiik trafik” olarak adlandırılan kavramdır. Dünya seyahatindeki meydana gelen artış, günlük binlerce bulaşıcı virus teması üretiyor, artık jet uçaklar ile kıtalararası uçuşlar hastalıkların kuluçka sürelerinden bile daha kısa sürmektedir” (Frenk & Gómez-Dantés, 2002). “DSÖ, küreselleşmenin sağlığıla bağlantısını üçü doğrudan, ikisi dolaylı olmak üzere toplam beş noktaya odaklayan bir model geliştirmiştir. Direkt etkiler; sağlık sistemi, sağlık politikalarının etkileri ile enfeksiyon hastalıkları ve sigara pazarı gibi bazı zararlı durumlara maruz kalmayı içermektedir. İndirekt etkiler ise; sağlık sektörünün ulusal ekonomi aracılığıyla yönetimi ile beslenme, yaşam koşulları vb. faktörlere bağlı ortaya çıkan toplumsal riskleri içermektedir” (Yıldız & Turan, 2010).

Aralık 2019 yılında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan, insandan insana bulanan Covid-19, Dünya'da hızla yayılmaya başlamıştır (Mizumoto & ark., 2020; Weiss & Leibowitz 2011; Masters & Periman 2013). Dünya Sağlık Örgütü tarafın 11 Mart 2020 tarihinde, Pandemi (küresel salgın) olarak ilan edilen Covid-19, 02

¹ Araştırma Görevlisi Doktor, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, ramazan46k@gmail.com

² Araştırma Görevlisi, Selçuk Üniversitesi, adila.sy09@gmail.com

³ Öğretim Görevlisi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, alig.sy31@gmail.com

yayılım hızı grafiği oluşturulmuştur. Bu grafiğe göre toplam ve günlük yayılım hızı 18 Mart tarihinden itibaren hızla arlığı görülmüştür. Toplam yayılım hızı 31 Mart-14 Nisan tarihleri arasında %20 kadar yükselmiştir bu tarihlerden itibaren 24 Temmuzda yayılım hızı %5 altına düşmüştür ve 10 Eylül'e kadar %5 altında seyretmiştir. Günlük yayılım hızı 27 Mart tarihinde %25'in üstüne çıkarken 8 Mayıs tarihinde yayılım hızı %5 altına düştüğü ve 10 Eylül'e kadar %5 altında seyrettiği görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Abd El-Aziz, T. M. & Stockand, J. D. (2020) Recent progress and challenges in drug development against COVID-19 coronavirus (SARS-CoV-2) - an update on the status. *Infection, genetics and evolution : journal of molecular epidemiology and evolutionary genetics in infectious diseases*, 83, 104327. Advance online publication. <https://doi.org/10.1016/j.meegid.2020.104327>
- Adler SE. (2020) Why Coronaviruses Hit Older Adults Hardest. AARP2020.
- Arpacı, I., Karataş, K., & Baloğlu, M. (2020) The development and initial tests for the psychometric properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S). *Personality and Individual Differences*, 110108.
- Bennett J, Dolin R, Blaser MJ, Mandell, Douglas, and Bennett (2014) Principles and Practice of Infectious Diseases. 8th ed. Philadelphia, PA: Elsevier/Saunders.
- Chan J.F., Yuan S., Kok K.H. et al. (2020) A familial cluster of pneumonia associated with the 2019 novel coronavirus indicating person-to-person transmission: a study of a family cluster. *Lancet* 2020. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(20\)30154-9](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(20)30154-9)
- De Wit E, Van Doremalen N, Falzarano D, Munster VJ. (2016) SARS and MERS: recent insights into emerging coronaviruses. *Nat Rev Microbiol* 2016;14:523e34.
- Dong, Y., Mo, X., Hu, Y. et al. (2020) Epidemiology of COVID-19 among children in China. *Pediatrics*, 145(6).
- Emami, A., Javanmardi, F., Pirbonyeh, N. et al. (2020) Prevalence of underlying diseases in hospitalized patients with COVID-19: a systematic review and meta-analysis. *Archives of academic emergency medicine*, 8(1).
- Er A.G., & Ünal S. (2020) Dünyada ve Türkiye'de 2019 koronavirüs pandemisi. FLORA 25(1):1-8, European Centre for Disease Prevention and Control. Situation update for the EU/EEA and the UK, as of 27 March 2020.
- Fung TS, & Liu DX. (2019) Human Coronavirus: Host-Pathogen Interaction. *Annu Rev Microbiol*. 73: 529-557. doi:10.1146/annurev-micro-020518-115759
- Guan, W. J., Liang, W. H., Zhao, Y. et al. (2020) Comorbidity and its impact on 1590 patients with Covid-19 in China: A Nationwide Analysis. *European Respiratory Journal*, 55(5).
- Guo, W., Li, M., Dong, Y. et al. (2020) Diabetes is a risk factor for the progression and prognosis of COVID-19. *Diabetes/metabolism research and reviews*, e3319.
- Guo, Y. R., Cao, Q. D., Hong, Z. S. et al. (2020) The origin, transmission and clinical therapies on coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak—an update on the status. *Military Medical Research*, 7(1), 1-10.
- Hirsch, J. S., Ng, J. H., Ross, D. W. et al. (2020) Acute Kidney Injury In Patients Hospitalized With Covid-19. *Kidney International*.
- Hu, B., Ge, X.Y., Wang, L.F., Shi, Z.L. (2015) Bat origin of human coronaviruses. *Virol. J.* 2015, 12
- Ji, D., Zhang, D., Xu, J. et al. (2020) COVID-19 pneumonia: the CALL Score. *Clinical Infectious Diseases*.
- Klopfenstein, T., Toko, L., Royer, P. Y. et al. (2020) Features of anosmia in COVID-19. *Médecine et Maladies infectieuses*.
- Kosugi, E. M., Lavinsky, J., Romano, F. R. et al. (2020) Incomplete and late recovery of sudden olfactory loss in COVID-19.

Halk Sağlığında Güncel Derlemeler

- ctory dysfunction in COVID-19. Brazilian Journal of Otorhinolaryngology.
- Landi, F., Barillaro, C., Bellieni, A. et al. (2003) The Geriatrician: The Frontline Specialist In The Treatment Of Covid-19 Patients. Journal of the American Medical Directors Association.
- Letko, M., Marzi, A., & Munster, V. (2020). Functional assessment of cell entry and receptor usage for SARS-CoV-2 and other lineage B betacoronaviruses. *Nature microbiology*, 5(4), 562–569. <https://doi.org/10.1038/s41564-020-0688-y>
- Li, B., Yang, J., Zhao, F. et al. (2020) Prevalence and impact of cardiovascular metabolic diseases on COVID-19 in China. Clinical Research in Cardiology, 1-8.
- Li, Q., Guan, X., Wu, P. et al. (2020) Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus-infected pneumonia. *New England Journal of Medicine*.
- Lodigiani, C., Iapichino, G., Carenzo, L. et al. (2020) Venous and arterial thromboembolic complications in COVID-19 patients admitted to an academic hospital in Milan, Italy. Thrombosis research.
- Lu R, Zhao X, Li J, et al. (2020). Genomic characterisation and epidemiology of 2019 novel coronavirus: implications for virus origins and receptor binding. *Lancet (London, England)*, 395(10224), 565–574. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30251-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30251-8)
- Masters PS, & Perlman S. (2013) Coronaviridae. In: Knipe DM, Howley PM, eds. *Fields virology*. 6th ed. Lippincott Williams & Wilkins, 2013:825-58
- McMichael, T. M., Currie, D. W., Clark, S., et al. (2020). Epidemiology of Covid-19 in a long-term care facility in King County, Washington. *New England Journal of Medicine*, 382(21), 2005-2011.
- Mizumoto K, Kagaya K, & Chowell G. (2020) Early epidemiological assessment of the transmission potential and virulence of 2019 Novel Coronavirus in Wuhan City: China, 2019-2020.
- Mumm, J. N., Osterman, A., Ruzicka, M. et al. (2020) Urinary Frequency as a Possibly Overlooked Symptom in COVID-19 Patients: Does SARS-CoV-2 Cause Viral Cystitis?. *European Urology*.
- Rasmussen, S. A., Smulian, J. C., Lednicky, J. A. et al. (2020). Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) and Pregnancy: What obstetricians need to know. *American journal of obstetrics and gynecology*.
- Remuzzi, A., & Remuzzi, G. (2020). COVID-19 and Italy: what next?. *The Lancet*.
- Rodriguez-Morales, A. J., Cardona-Ospina, J. A., Gutiérrez-Ocampo, E. et al. (2020) Clinical, laboratory and imaging features of COVID-19: A systematic review and meta-analysis. *Travel medicine and infectious disease*, 101623.
- Shi, H., Han, X., Jiang, N. et al. (2020) Radiological findings from 81 patients with COVID-19 pneumonia in Wuhan, China: a descriptive study. *The Lancet Infectious Diseases*.
- Study claiming new coronavirus can be transmitted by people without symptoms was flawed. 2020. Available from: <https://www.sciencemag.org/news/2020/02/> paper-non-symptomatic-patient-transmitting-coronavirus-wrong
- T.C. Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Sağlık Çalışanları Rehberi. 2020.
- Wang, L. S., Wang, Y. R., Ye, D. W., et al. (2020). A review of the 2019 Novel Coronavirus (COVID-19) based on current evidence. *International journal of antimicrobial agents*, 105948.
- Wang, Z., Du, Z., & Zhu, F. (2020) Glycosylated hemoglobin is associated with systemic inflammation, hypercoagulability, and prognosis of COVID-19 patients. *Diabetes Research and Clinical Practice*, 164, 108214.
- Weiss SR, & Leibowitz JL. (2011) Coronavirus pathogenesis. *Adv Virus Res* 2011;81:85- 164
- Woo, P.C.Y., Lau, S.K.P., Lam, C.S.F. et al.(2012) Discovery of seven novel mammalian and avian coronaviruses in the genus deltacoronavirus supports bat coronaviruses as the gene source of alphacoronavirus and betacoronavirus and avian coronaviruses as the gene source of gamma-coronavirus and deltacoronavirus. *J. Virol.* 2012, 86, 3995–4008.
- Workman, J. (2020). Proportion of COVID-19 Cases that Are Asymptomatic in South Korea: Comment on Nishiura et al. *International Journal of Infectious Diseases*.
- World Health Organization (WHO) Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. 2020. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novelcoronavirus2019> March 11

Halk Sağlığında Güncel Derlemeler

- World Health Organization. Novel Coronavirus (2019- nCoV) Situation Report-51. 2020.
- Wu, Z., & McGoogan, J. M. (2020) Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China: summary of a report of 72 314 cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention. *Jama*, 323(13), 1239-1242.
- Vizcarra, P., Pérez-Elías, M. J., Quereda, C. et al. (2020) Description of COVID-19 in HIV-infected individuals: a single-centre, prospective cohort. *The Lancet HIV*.
- Yan, Y., Shin, W. I., Pang, Y. X. et al. (2020) The First 75 Days of Novel Coronavirus (SARS-CoV-2) Outbreak: Recent Advances, Prevention, and Treatment. *International journal of environmental research and public health*, 17(7), 2323. <https://doi.org/10.3390/ijerph17072323>
- Yang, Y., Lu, Q., Liu, M., (2020) Epidemiological and clinical features of the 2019 novel coronavirus outbreak in China. *MedRxiv*.
- Yi, Y., Lagniton, P. N., Ye, S. et al. (2020) COVID-19: what has been learned and to be learned about the novel coronavirus disease. *International journal of biological sciences*, 16(10), 1753.
- Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., et al. (2020) A Novel Coronavirus from Patients with Pneumonia in China, 2019. *The New England journal of medicine*, 382(8), 727–733. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2001017>